

Grandpierre Attila

A magyar ünnepek eredete, értelme, és újjászületésük

Életünk alakításához, értelmének megvalósításához lényeges megfelelő képet kialakítanunk az ünnep lényegéről. A mai világban az életről egy csőlátás alakul ki, mégpedig egy olyan csőlátás, amely egyszerre rövidlátás is, tehát röviden rövidcső-látásnak lehetne mondani. Ehelyett megpróbálok visszamenni a kezdetekig, a magyar világlátás talajáig. A magyar ünnepek mibenlétét nem lehet felderíteni, ha először nem takarítjuk el a megértést elzáró akadályokat, úttorlaszokat. Az egyik ilyen a mitológiáról kialakított tév-képzet. A mai világban a mitológiát történelmi és természet-tudományos szempontból megbízhatatlannak tekintik. A mitológiáról közkeletű nézet, hogy a vallásokhoz kötődik, és többnyire valótlan elemekre épülő meseszerű, mondaszerű költemények, történelmi szempontból megbízhatatlan információk. Valójában azonban majdhogynem fordítva áll a helyzet. Ha meggondoljuk, hogy a mitológiák az emberi élet és a Világegyetem végső kérdéseiről gondolatok egységes rendszerét alakították ki, és hogy a mitológiákat nem egyes emberek hozták létre, hanem bennük az ősnépek a kezdetektől hagyományozott tudása, kultúrája testesült meg, érdekes összehasonlítást tehetünk a mitológiákat létrehozó és a mai kultúrák között. Ma a népi kultúrák folytonossága megszakadt, az egy kultúrkörhöz tartozó emberek nem járnak össze nézeteik kicserélésére, nem alakítanak ki egységes, népi magaskultúrát. Ezzel szemben kifejlődött egy olyan kultúra, amely Ludwig von Bertalanffy, vagy Konrad Lorenz véleménye szerint a gazdasági életnek szorosan alárendelt. A mai kultúra legfeljebb periferikusan, többnyire az intézményes kereteken kívül foglalkozik az emberi élet és a Világegyetem végső kérdéseivel, és ezeket rendszerint, mint tudományosan vizsgálhatatlan kérdéseket, ki is rekeszti a vizsgálendő kérdések köréből. Az ősi közösségek tagjait viszont érdekelte a környező világ természete, a Világegyetem lényege, az ember sorsa, rendeltetése, és ezeket meg is vitatta, és ezekről ki is alakított közkeletű nézeteket, amelyek a nemzet kultúráját jelentették. A mitológiák ezeket a kérdéseket viszont a nemzet élete számára központi jelentőségűeknek tekintették. A mai kultúrák ebben a vonatkozásban is sokat tanulhatnak az általuk lenézett, több ezer éves mitológiáktól. A mitológia komoly tudást őrzött meg, hozott létre, és rendszerezett, amely nem felszínes nézetrendszer, hanem az emberiség ősi tudását is magában rejt, ha alaposabban megvizsgáljuk.

A mitológiák a nemzeti kultúrák központi magjai, és az emberiség ősi tudását őrző hagyományokban gyökereznek. Kerényi Károly például rámutat, hogy Herodotosz még logoszt mond ott, ahol a későbbi Szókratész és Protagorász mítoszt mond. Ez azt jelenti, hogy Herodotosz idejében még a mitológia kérdéseit még logosszal, logikával vizsgálták, párszáz évvel később viszont már az értelem kivonult a végső kérdések vizsgálatából. A mitológia a logikában, az emberiség ős-tudományában gyökerezik, amelyet a görögség kialakuló kultúrája taszított a logosszal szembe: csak azóta állítható, hogy a mítosz és a logosz kölcsönösen kizárják egymást. A mítosz a Magyar Nyelv Értelmező szótára szerint vallási tárgyú ősi monda.

Az eredeti vallásról

De mi a vallás? Mindenkinek van egy kialakult képe arról, hogy mi a vallás. De tényleg az-e a vallás, aminek ma gondoljuk? Vagy itt is arról van szó, hogy a vallásról kialakult közkeletű nézetek nem fedik a vallás eredeti tartalmát. Annak idején mit értettek a vallás alatt? Azt értették, amit mi ma értünk? A helyzet a következő: nem azt értették, hanem szinte a fordítottját. Megismétlődik az a jelenség, amelyet a mitológia szó eredeti jelentésének vizsgálatakor tapasztaltunk. Ma a vallás alatt elsősorban misztikus nézeteket értünk. A misztikus nézetek pedig csak attól misztikusok - pl. a magyar nyelv értelmező szótára meghatározása szerint - , hogy az általuk tételezett jelenség vizsgálatából kizárják az értelmet, azt mint az értelem által megközelíthetetlen, ködös, megfoghatatlan tényezőt tételezik. A misztikus beállítódottság olyan tényezőt állít világlátásunk középpontjába, amely nem a tudás, hanem a tudásnak szinte az

ellentéte, ami lefedi és megakadályozza tudást, mert a világ legfontosabb tényezőjét az értelem számára megközelíthetetlennek minősíti.

De gondoljunk bele, milyen lehetett az eredeti vallás, amely a misztikus vallások, a kereszténység előtt létezett! Helyezkedjünk be az akkori világlátásba! Vallassuk erről a magyar nyelvet, amelynek a vallások létrejöttékor kellett nevet, jelentést adni a vallásra vonatkozó legfontosabb szavaknak! A magyar nyelv szerint az ember azt vallja, amit valósnak tart, amit legjobb és legalaposabb ismeretei szerint tart valósnak, ami a legjobb meggyőződése, amely a teljes és színtiszta igazság. A vallatás is a legmélyebb igazság kikényszerítésére irányul, arra, hogy a vallatott elmondjon mindent, amit tud a szóban forgó tárgyról. A vallás a magyar nyelvben eredetileg az igazság megvallását jelentette. Tehát nem egy önkényes vagy tetszőleges hiedelmet - a magyar ősvallás a későbbi misztikus vallásokkal szemben még az igazság megismerésére, megőrzésére és teljes feltárására irányult. Nem egy olyan hit áll a központban, amely maga zárja ki, hogy igazságértékét bárki megközelítse. Fordítva, az volt a kötelező, hogy mindenki legjobb belátásával, legmélyebb vizsgálataival, értelme alapján találjon rá a minél teljesebb igazságra. A magyar ősvallás a későbbi misztikus vallásokkal szemben még az igazság teljes mélységben történő megismerését szolgálta. Olyan vallás volt, amely az alapkérdésekben homlokegyenest ellenkező irányultságú, mint a misztikus vallások.

Ipolyi Arnold, a magyar mitológia első újkori ismertetője szerint „a mitológia a hajdankor - a misztikus vallások előtti kor - népeinek tana az isten s a világról”. Úgy mondhatnánk tehát, hogy az ősvallás a világtan és istentan, világ-tudat és isten-tudat. Ahogy Ipolyi írja: az öntudat kifejlődése is csak közösségi hatások révén lehetséges. Még inkább közösségi gyökerű az öntudat párja, a világ-tudat és az istentudat. A világról szerzett ismereteink nagy részét másoktól kapjuk. Az isten-tudatnál különösen ez a helyzet. A valódi isten-tudat az eredetek tana. Miféle természetű az igazi Isten? Miből keletkezett minden? Az ősi tudás az eredetek tana kellett legyen, mert mindent akkor tudunk csak megérteni, ha elmegyünk a végső gyökerekig, vagy a hogy a magyar nyelv mondja, a dolgok végső magjáig. A dolgok végső gyökere ugyanis - ha meggondoljuk - nem a gyökér. Nem a gyökérből lesz a növény, mert a gyökér is lesz valamiből. Minden létező legtömörebb végső sűrítménye, lényege nem a sokat emlegetett gyökér, hanem a mag. A magyar mitológia minden létező végső magjának tana volt. Röviden: ős-tan. Az ős-eredet tana. Az ős-mag tana.

Ha megnézzük, mit ír Ipolyi, előtűnik, hogy az ősi tudás, a természetes vallás magja kettős természetű: a világ-tudat és az isten-tudat párosan jelentkeznek. Ebben az a tény fejeződik ki, hogy a magyarság miszticizmustól még romlatlan szemlélete a világot isteni természetűnek látta. Az ősi magyar látásban a világ és isten: egy. A világ isten-lényegű. De mit érthetünk az isten alatt? Mi az igazság az isten felől? Ez itt a kérdés. A legjobban ezt is az ősi szemléletbe helyezkedve foghatjuk fel. Titokfejtő Grandpierre K. Endre „A magyar ősvallás történelmi alapjai”, és „Istennyomok hétölnyi por alatt” című munkáiban megmutatta, hogy a magyarság ősi igazlátása, valóságlátása, világlátása középpontjában a Napisten állt. Mivel Isten a legfőbb lény neve a magyarban, a Napisten-tan központi felismerése, hogy a legfőbb lény a Nap - él. A Nap - élő lény. Az, hogy a világ és az Isten egy, azt jelenti, hogy a világ élő természetű. Nem olyan tehát, mint amilyenek a mai civilizáció mutatja, ami szerint a világ idegen, közömbös anyagcsomók merő halmaza, hanem ellenkezőleg, a világ egy élő szervezet, olyan valami, aminek szerveződése adja lényegét, szerveződése a magja. „Az aranykorból eredő felfogás egyáltalán nem ellentétes a mai tudományos felfogással, csupán meghaladja azt, legalábbis egyelőre, mert világszerte dereng és terjed már az őskori tudás, hogy a Nap hasonlíthatatlanul nagyobb hatással van a földi életre, semmint gondoltuk. Nem csupán arról van szó, hogy a Nap fénye és melege nélkül kipusztulna az élet, de arról is, hogy minden élet valóban a Napból ered, a Nap az élet földi megteremtője, életre hívója, tehát ő az igazi teremtő, tőle ered és tőle függ

minden élet, úgy, ahogy azt aranykori elődeink tudták. Magának az emberi elmének adott, tudati szintű működését is ő tartja fenn. A Nap - minden elevenek kútfeje, az élet, a földi élet központi kútforrása. Ő az Élő Isten, minden élőnél előbb élő.”

A magyarság ősvallásában az Isten ugyanakkor a Mindenség Ura, Hadúr, a Hadisten, akinek lakóhelye a Tejút. A Tejút egy élőlény volt, ma úgy mondhatnánk, a Galaxis élő rendszer. A Nap mellett a Tejutat is élőlénynek fogtuk fel. Ezt fejezi ki a csodaszarvas - a kozmikus világot megtestesítő ősjelkép. Regősénekek sora, és olyan sokezeréves magyar népballadák, mint a „Júlia szép leány” tanúskodnak erről.

Az ősmagyar mitológia, világtan központi Istenének másik formája, elnevezése: a Magyarok Istene. Ebben az elnevezésben a magyar nemzeti lét isteni eredetének és a magyarság összetartozásának tudata fejeződik ki. Az a tudat, hogy a magyar népet a Természet erői hozták létre, a magyar nemzetet a Természet szervezőereje szervezte meg és élte, tartja fenn.

A magyar őshagyományok vizsgálata arra a felismerésre vezet, hogy az ősi világlátásban a létezők isteni, vagyis élő természete (eszerint isteninek, csodálatosnak, csodákkal telítettnek az életet tartották) elsősorban a Világegyetemben, a Mindenségben, a Tejútban, a Napban és a magyar nemzetben testesül meg. A legfőbb élő lények kategóriái tehát a Mindenség, a Tejút, a Nap és a magyar nemzet. Mai ésszel is belátható, hogy mindezek valójában olyan tudatformák, szerveződéssel bíró rendszerek, amelyek egy, az egyéni szerveződésnél, a tudatnál magasabb szerveződés kifejeződései, és mindennek igazságtartalma megalapozható. Az ősi magyar ünnepek a rítuson alapulnak. A rítus és a mítosz pedig egy világszemlélet kifejeződései (Dömötör Tekla: Naptári ünnepek és népi színjátás, Budapest, 1973). A magyar ünnepek feltárása akkor érhet el eredményt, ha a végső áttekintő, szervező tényező, a magyar világlátás ismeretében keres és értékkel.

A mai ünnepeket áttekintve megállapíthatjuk, hogy ahogy a mai karácsony-ünnep különbözik a régi magyarság kerecsen-ünnepétől, úgy a legtöbb magyar ünnepet vagy eltemették, vagy vallásos mázzal öntötték le. Vannak újabb keletű ünnepek is, mint például május elseje, a munkásosztály ünnepe. A hamisítatlan magyar ünnepek eredeti természetének feltárásához meg kell szabadítani a vallásos máztól ünnepeinket. Csak így tudhatjuk meg, milyen volt a magyar ünnep akkor, amikor még öntörvényűen tudott megnyilatkozni. Másrészt a mitológia vizsgálatával meg kell találnunk a magyar világlátás eredeti szempontjait, értékelő, értelmező látását, enélkül az ünnepek eredeti szerepe és értelme nem tárható fel. De mi lehetett az ünnepek eredeti szerepe, feladata, jelentősége az életben? Annyit érzünk ma is, hogy az ünnep felemelő, közösségi összejövétel, de itt a végső alapokat kell megvilágítani.

Mindennapok és ünnepek

Az ünnepet lényegét akkor tudjuk megragadni, ha ellentétével, a mindennapokkal állítjuk szembe. A mindennapok bezárják a látóhatárt, egy adott feladatra összpontosítunk. Ez persze fontos, lényeges, sőt elkerülhetetlen ahhoz, hogy az ember tovább tudjon jutni. De hova? Nagyon jó, hogy az ember képes meglátni, mi van az orra előtt, éppen mit is kell tennie. De ahhoz, hogy lássuk, hova vezet mindennapjaink tevékenységének eredménye, fel kell emeljünk tekintetünket a mindennapok távlatából az átfogóbb távlatokba. Hova tartunk? Honnan indultunk, és hova jutunk, ha így megyünk tovább? Mire jutunk az életünkkel? Ez az élet megfelel belső lényegünknek, az emberi létezés törvényeinek? Milyen irányba halad életünk? Ez a kérdés pedig már az élet végső céljához vezet. Fel kell mérjünk, hogy százéves léptékben gondolkodjunk életünkről. Sőt, a mi életünk lényegét nem érthetjük meg, ha nem látjuk, mi általában az élet lényege, hiszen a mi egyéni életünk csak egy megnyilvánulása az élet öserejének. Mit kell tennünk ahhoz, hogy az életerő kivirágozzon, kibontakozzon bennünk és körülöttünk? Világlátás nélkül ezt nem tudjuk megállapítani. Életünk távlatai túlmutatnak egyéni életünk keretein, akkor

ezeket a távlatokat közösen kell tisztázni és megvilágítani, és közösen lehet csakis olyan érvényes erővel felruházni, hogy ezek valójában képesek legyenek megfelelni annak a célnak, amire valók. Az ünnep tehát az életünk hosszútávú kiteljesedésével, vagyis értelmével függ össze. Rövidebben, lelkünk üdvét szolgálja. Kell, hogy időnként egy teljes napot lelkünk megerősítésére, tisztázására, igazi mivoltára hangolására fordítsunk. Az ilyen nap az üdv-nap. Ha ilyen létrehozott a nemzet kultúrája, és rendszeresített, akkor ennek elnevezése a hasonulás törvényei szerint az üdv-napból ünneppé egyszerűsödhet. Az a nap, amikor lelkünk üdvé áll a középpontban, az ünnep-nap. Az így kialakuló, eredeti ünnep-felfogás más, mint például a mai május elseje. Legalábbis az MSZMP idejé felvonulása meglehetősen savanyú hangulatúnak, a lelki üdv előmozdítását illetően pedig meglehetősen meddőnek tűnt.

Az ünnep fogalma, lényege, természete

Az ünnep - az üdv-nap, az élet lényegének közvetlen megnyilvánulása, kijelentése, az élet összpontosulása, felfokozódása, az élet közösségi ereje által. Az ünnep lényege, hogy lelkünk összekapcsolódik egymással, belső lényegünk kinyilvánítja akaratát, mivoltát, természeti lényegét, és egységét a „külvilággal”, a Közös Világgal. A Világegyetem, a Természet, az emberiség, a nemzet, a család és a személy lényege egy. Belső világunk lényege az elme-lényegűség, a teremtő gondolatiság, teremtő érzésbeliség. Ha a „külső” világ egylényegű a belsővel, akkor a külső világ lényege is az elme-lényegűség, a világban is gondolati és érzésbeli lényeg tevékenykedik. Érzékelniünk kell a világ gondolatbeli és érzésbeli lényegét. A sorsközösség bensőségességének, az élet lényegének kiemelésére irányuló közösségi tevékenységet jelent. A lényeg kiemeléséhez látás kell, a lényeg és az összefüggések, súlyok, jelentőségek látása, érzékelése. Az élet lényegének meglátásához azt kell meglátni, ami az életet létrehozta, a Természetet és a Világegyetemet. Ebben az egylényegűségben belső világaink is összekapcsolódnak, eggyé válnak egymással és a Természettel. Összekapcsolódnak olyan egységes egésszé, a Természetnek egy olyan teremtményévé, amelyen a gyümölcsök a mi életeink. Egységes létünk egy életfát alkot, egységes szerveződést, amelyben a Természet akarata fejeződik ki és áll élményszerűen elénk. Ennek elérése az ünnep igazi célja.

Hogyan maradhatnak fenn a régi magyar ünnepekről beszámolók? A mi országunkban egyetlen módja van ennek. Meg kell kérnünk egy külföldit, jöjjön el ide, írja le az ünnepet, és vigye el magával egy olyan országba, ahol ez az ünnep-leírás biztonságban van, ahol nem fogják elégetni, eltemetni. És akkor párszáz év múlva, ha valaki rábukkan erre a dokumentumra, végre elolvashatjuk, mi történt nálunk. Zolnay László „Kincses Magyarország” c. könyvében külföldi beszámolót kénytelen idézni. 1501 januárjában ért Magyarországra Tommaso Dainiero, Modena követe. „Soha életemben ekkora ünnepet nem láttam” - írja a világlátott modenai külögyér. „A budai főtér közepén szép szökőkút állt, amelyből ezen az ünnepezen kitűnő bor csordogált víz helyett. A nép naphosszat zarándokolt e csodaforráshoz. Aztán a legsűrűbb tolongásba sült kappanokat, ludakat, galambokat dobáltak, amelyeket aztán a tömeg óriási dulakodás közben ezer meg ezer darabra szaggatott.”

Egy másik beszámoló egy magyar ünnepről Sir Philippe Sydney 1573-as írása révén maradt fenn. „Magyarországon láttam, milyen módon énekelnek ünnepeiken őseik dicsőségéről, amelyeket ez a jó katonás nemzet a vitézi bátorság legfőbb lelkesítőinek tart.” Sajnos, a mai magyar nemzeti ünnepeken se nagyon énekelnek őseink dicső tetteiről, és így a vitézi bátorság legfőbb lelkesítőit elnémítani.

Milyenek lehettek a magyar ünnepek? A néprajzi irodalom állításai szerint szokásainkat, ünnepeinket annyira átítatta az európai kultúra, hogy már nem lehet megmondani, melyik ünnepünkben éppen mi is a magyar jellegzetesség. Az egyik ilyen szembevető jelenség a magyarok megszűnt tánc-éhsége és tánc-élvezete. Az ünnepeket többnyire áttették a

templomokba. A magyarok azonban minden ünnepen kiadósan táncoltak. Így a templomi ünnepeken is táncoltak, a magyar virtus egészséges életerejét azonban kitiltották a templomokból. Ma már nem táncolnak a magyarok a templomokban. De táncoltak a temetőken is. A természetesebb kultúrák élet-halál felfogása különbözik a „komoly”, művi ál-kultúráétól. Senkinek nem lehet nagyobb szüksége az életerőre, mint annak, aki éppen most halt meg. A most meghalt személy emlékének adózó tánc gondoskodhat a személy társadalmi megbecsülésének megerősítéséről. Hasonló élet-közelséget jegyeztek fel a halál és a szerelem felfogásában az etruszok és a föníciaiak kultúrájában. Szintén magyar jelenségnek tartható az a sajátos magyar ünnep, amit Zolnay László fentebb idézett könyvében tombolás néven említ. Ma is megfigyelhető kisgyerekeknél, és spontán közösségi jelenségként, amikor az ember szinte kilép abból a kötöttségekből, amiket az úgynevezett hétköznapok irányítanak, és egyszerre elkezd úgy viselkedni, ahogy a saját belső törvényei érzékelik belső világát. Amikor az emberre „rájön az ötperc”, akkor belső folyamatai elevenednek fel.

Fennmaradt ünnep-émlék szerint II. Lajos idejében, a XV. században Bécsben, Miksa császár előtt harminckét magyar testőrhuszár szállt nyeregbe, s mutatta be Trója ostromát. Lehetett ennek a sajátos ünnepi eseménynek értelmi megvilágító hatása. Mezey László és Falvy Zoltán nemrég tették közzé a Grazban megtalált XII. század eleji magyar kódexet, a Codex Albensis-t, a Székesfehérvári-kódexet. A kódex nemzeti-vallásos ünnepekről is beszámol. Ezek egyike december 25, Szt. István vértanú ünnepe. Augusztus 15 Nagyboldogasszony ünnepe, aug. 20 Szent István király felajánlásának és halálának napja, és szeptember 8-án Kisasszony napja.

Dömötör Tekla könyvében idéz egy múlt század eleji forrást, ami szerint nemzetünk nép-ünnepei: a hegy-ünnep (aranyos Hétfő), az aratást bevégző nap, szüret, lakodalom, sirató áldomás, Pünkösdi Királynéság (ez az elnevezés valószínűleg az anyajogú társadalomban született), Balás - és Gergelyjárás (ami az iskolába járással kapcsolatos; ha tehát ez egy régi, több ezer éves magyar ünnep, akkor a régi magyar iskolarendszerre utalhat), turkolódsi és Leventás, ami pedig a hadra avatással lehetett kapcsolatos (ld. Felsőmagyarországi Minerva, 1821, január 7, Edvi Illés Pál, idézi Dömötör Tekla: Naptári ünnepek - népi színjátás, 44.o).

A magyar-székita eredetmonda nyomai a magyar ünnepek körében

A magyar ősvallás központi alakja Boldogasszony. Boldogasszony ünnepei: az őrző, és a gyógyító Boldogasszony. Ünnepe a szombat. Ünnepe az évkörben: január a Boldogasszony hava. A gyógyító Boldogasszony ünnepe Karácsony után, aprószentek napja (dec. 28) körül. Ide mutat az aprószentek napján szokásban lévő nyírfavesszőzés. A vesszőzés alatt azt kérdezik a gyerekektől: hányan vannak az apró szentek? Amire reá kell mondaniuk: 144 ezren (12²! 12-es számrendszer, káldeus eredet?). Boldogasszony a nőnem pártfogója, védője, de ha kell, büntetője is. Nagyboldogasszony „ez világnak megépítő asszonya”, „Föld édesanya”. „Kutatásaink legérdekesebb eredménye: a Boldogasszony pohara” (Kálmány Lajos: Boldogasszony ősvallásunk istenasszonya, akad. székfogl., 1885 márc. 2). Anonymus Zulta születéséről írja, hogy népünk elmondhatja magáról, hogy eleinknek régi élő szokása szerint tartja ma is a gyermek születő ünnepét, két ízben, a csökkben (születés) és az avatást követő evés-ivásban, melyet **Boldogasszony poharának** nevez. Magát Boldogasszony poharát felmutatják és eláldják, mely csakúgy nagy becsben áll a nép előtt, mint a székelyek előtt a **székely áldozó pohár**. A Boldogasszony poharát az asszony nem ujjaival fogja meg, hanem tenyerére teszi és felmutatja az ajkáig és úgy áldja el.

Herodotosz székita eredetmondájában (G.K.E.: Aranykincsek hulltak a Hargitára, 91.o): „...Ha majd a fiúk megemberesednek, amelyikük ezt a nyilat így fogja felajzani, és ezt az övet felvenni, azt ennek a földnek tedd lakójává, aki pedig az elmondottam dolgot meg nem teszi, küldd el a vidékről. Azután az íjai közül az egyiket felajzotta (hiszen két íjat hordott Heraklész), s övét is

megmutatván, átadta az íjat és övet, amelynek kapcsán egy csésze vala, s ezzel otthagyta. Agathyrszosz és Gelanosz nem tudta az íjat felajzani, csak a legifjabb fiú, Szkítosz. Szkítosztól, Heraklész fiától származtak a szkítáknak összes királyai. S ama csésze miatt viselnek a **szkíták máig is csészéket az övükön**. Ez az íj-felajzás persze máshonnan ismerős, Homérosz Odüsszeiájából, ahol Odüsszeusz otthonába visszatérésekor fordul elő. Az íj-felajzás próbatétele tehát valójában nem görög, hanem szkíta eredetű motívumnak tekintendő, ami érthető is, hiszen a magyar a lovas-íjász nép, nem a görög.

A szkíták eredetmondája szerint az égből, a Napistentől kapták az első földművelő eszközöket: arany eke, járom, harci bárd és ivócsésze hullott le az égből Hargita fiainak uralkodása alatt. A szkíták az égből hullott aranyat szentnek tartották. A szkíta királyok féltő gonddal őrizték a szent aranytárgyakat. Engesztelő áldozatokkal járultak hozzá, évente, a szabad ég alatt. A szkíták minden évben megtartották, pazar külsőségek között, a Napisten tiszteletére rendezett nagyszabású ünnepeket: ez volt egyik nagy nemzeti ünnepük. Ezekre az ünnepélyekre kivonult a mindenkori szkíta király is, a királyi család tagjaival, s a királyi páholy előtt, bizonyára oly módon, hogy az egész nép megtekinthesse, felsorakoztatták az égből hullott aranykincseket.

Az európai kultúrkör

Az európai kultúrkörben Szaturnusz a földművelés bevezetője. Szaturnusz uralmának ideje az aranykor, a béke, a bőség és az egyenlőség ideje volt. Szaturnuszról az a hír járta, hogy fia, Jupiter, a mindennapi élet rendjének ura atyját letaszította trónjáról, megölte, és így az az alvilágba került. Az Aranykor - az alvilágban! Az Aranykor a Pokolba került! Szaturnusz ünnepei a szaturnáliák, a karneválok, a farsang - vagyis ezek az Aranykor ünnepei! Ezeket az egyház az ördög ünnepeinek tartja. A béke, a bőség és az egyenlőség az egyház szerint ördögi?

Mezopotámiában, Marduk templomában az Enuma Elis legendát olvasták fel, a teremtés történetét, az új esztendő kezdetén. **A történet Babilon égi másának felépítésével végződik**. Ez biztosítja az új rend állandóságát? Hogyan és hová építhetik fel Babilon „égi mását”? Az égbe építik fel? Mert a Földre nem építhetik, hiszen ott már jelen van az eredeti város. De akkor Babilon égi másának felépítése a társadalom, a nemzet tagjainak elméjében történő felelvenítését és megerősítését jelentheti csak. Ez viszont megfelelhet az égi város felépítésének, ha a Világegyetem egy-lényegű az ember belső világával, ha a Világegyetem is elme-lényegű (erről lásd Grandpierre Attila: A Világmindenség mindnyájunkat érintő, megfajtatlan talányai, KAPU 1998 március). Az aranykort az új, hatalmi korszak ős-zűrzavarnak minősítette át. Az i.e. 2. évezredben a hettitáknál hasonló ünnepségen Terub isten és Illujanka kígyó küzdelméről emlékeztek meg, s e küzdelmet meg is játszották. Az ősközösséget a rabszolgaság váltotta fel, az Aranykort az értelmüket vesztett szaturnáliák, amik a teljes jeltelenségbe és emléktelenségbe, emlékezetvesztésbe zuhannak a mai világban. Peter Burke: Népi kultúra a kora újkori Európában, 226. o.: A farsang az intézményesített zűrzavar, a szexuális és agresszív ösztönök kiélése...a farsang három fő témája: az étel, a szex és az erőszak...”Londonban húshagyókedden ...a furkósbottal, kövel, kalapáccsal, mérőléccel, malteroskanállal és kézfűrésszel felfegyverzett fiatalok feldúlták a színházakat és a bordélyokat...”.

Mi az oka a magyarok sajátos tánc-szenvedélyének? Nemcsak Berzsenyi Dániel állapította meg „táncok” című versében, hogy a magyarok tánca szabadabb és lényegi öntörvényűség nyilatkozik meg ebben. A magyar tánc „titkos törvényeit mesterség nem szedi rendbe/csak maga szab törvényt, s lelkesedése határt”. A magyarok tánca szabad tánc, teremtő tánc, szemben más nemzetek jóval kötöttebb táncainál (lásd ehhez még Kallós Zoltán írását, Táncudományi Tanulmányok, 1969/70). A magyarok tánc-felfogása szerint a tánc az élet lényegi megnyilvánulása. Amikor táncolunk, mozgásba jön az a tevékeny, teremtő életerő, ami az ember

legönállóbb megnyilvánulásainak egyike. A táncos saját tetszése szerint táncol, saját belső törvényeinek érzékelésére áll át gondolatban és érzéseiben. A táncos a táncsal belső törvényeit nyilvánítja ki. A tánc belső világunk közvetlen megnyilvánulása, belső erőink, szellemiségünk, önállóságunk lehangsúlyosabb megnyilvánulása. És mivel szellemiségünk életünk értelmére irányul, olyan érzések előidézésre való, amiket érdemes megerősíteni, megerősíteni magunkban, mint életünk igazi, égi, megvilágító várát, hogy belső világunkat jobban megismerjük és megtisztuljunk, hogy miket is érzünk, hogy amikor elszabadulnak saját belső világunkat érzékelve érzéseink, ebből világosabban láthassuk saját lényegünket. Ez a tánc igazi jelentősége és értelme. Ezért táncoltak különösen sokat és különösen szilajon a régi magyarok. A tánc eredeti jelentése: megünnepelni, emlékezetben megerősíteni. Zarándokolni viszont azt jelenti, hogy vezekelni a bűnbocsánat elnyeréséért, az úton pedig önmagukat sanyargatni. A magyaroknak I. Lajos király aacheni kápolnaalapítása óta egyik fő zarándokhelye Aachen volt a Rajna vidékén. De miért alapított I. Lajos király kápolnát idegen földön, ráadásul éppen Aachenben? Összefügghet a kalandozásokkal, egy hun-római ütközettel, vagy egy, a magyarok számára fontos történelmi eseménnyel. A magyarok évente július 5.-én délután 2 és 3 óra között Köln felől érkeztek Aachenbe. Itt ünnepélyesen fogadták őket. Aachen városának magisztrátusa öt napon át biztosította ingyenes szállásukat. Első nap a cölesztinusok kolostorának vendégházát s annak környékét, második nap a merienthali kolostort, majd három további napon át Aachen városának vendégházait szállták meg. Ekkor az aacheni tanácsurak szolgálták ki őket kedvelt ételeikkel. Ezek az ételek: borsó szalonnával, zsemle, serital. Hasonlóképpen vendégelték őket Köln városában is. 1524-ben Aachenben 3 000 zarándok találkozott. A magyarok - útjuk egyhangúságának enyhítésére - ekkor is medvetáncoltatókat és muzsikusokat vittek magukkal. Ezek a zenész-, pakócsás emberek, síposok és dudások utóbb a Rajna menti városok utcáin és kocsmáiban mutatták be művészetüket. Meg arról is: a magyarok a búcsú egyházi szertartásokat követő időszakában kemény táncokat roptak Köln és Aachen utcáin. Ezek a „kemény” táncok a magyar tánc szilajságát, elemi erejét jelzik, azt az elemi erőt, ami áthatja a Természet, a Világegyetem egészét. Táncolni úgy is lehet, hogy az élet csillagvilágban léte megerősítsük. Ehhez pedig a táncosnak ismerni kell az ős-tudást a Világegyetem lényegének lelki és gondolati természetéről.

Pünkösödés Attila korában - Priszkosz rhétor

i.u. 448 „Amint Attelász e faluhoz ért, leányok jöttek elibé. Egymás mögött, sorokban lépdeltek. Fehér patyolatfátyol fedte fejüket. Fátylaik olyan hosszan terültek el, és úgy lengték körül őket, hogy hét vagy annál több leány is ellépkedhetett alattuk. A fátylakat kétfelől egy-egy sor asszony tartotta, és sok ilyen fátylat tartó asszonysor volt. A leányok pedig szkíta dalokat zengedezve lépegettek.” Szabó Károlyt 1873-ban a palóc leányoknak akkor még dívó pünkösödésére emlékeztette. Pünkösöd napján ugyanis - írja Szabó - hét vagy nyolc palóc leány csapatostul házról házra járt. Egyet magok közül - ki kezében kosarat vitt - amikor a házakba léptek, cifra kendőkkel, fátylakkal lepleztek el. Ezután eldaloltak egy köszöntőt, s csak akkor vették le a kendőt a leány fejéről, amikor azért ajándékokat kaptak. Így mentek házról házra. Keresztényi elemekkel átszótt pogány köszöntőjük ez volt:

Mi van ma? Mi van ma? Piros Pünkösöd napja!

Holnap lesz, holnap lesz a második napja!

Jó legény! Jó legény! Jól megfogd a kantárt, ne tipord, ne tipord a pünkösdi rózsát!

Szálljon házatokra az egek harmatja,

Mint azelőtt szállott...”

Betlehemezés. Regölés. Heltai Gáspár, 1552: a mi urunk J. K. Születésnapja után következik az ördögnek nagy ünnepe a regölő hét.

A mai magyar betlehemesek is csúcsos főveget viselnek, azt a főveget, amit a frígiai Mitrász, a méd süveget. Pásztorbotjukon szalagok és egy aranyozott csillag ékeskedik. A csillag Mitraszt jelképezte, aki Napisten volt. Akkor már párezer éve tudták, hogy a Nap is egy csillag?! Mitrász kultuszában Mitrász emberalakban megöli önmaga bika-alakját. E bika halála „bort, búzát, békességet” zúdít a világra, vagyis békét, bőséget, egyenlőséget - az Aranykort. Lásd népmeséink rőt ökrének szarvát, amit az ökor fia lecsavar, és belőle ménesek tódulnak ki, bőségszaru-kürtből.

Regösénekek:

Ó élet, édes napfény,

ó édes (Napocska)!

Ó élet, ó napfény,

Ó édes (Napocska)!

Amott keletkezik

Egy kis kerek pászit

Azon legelészik

Csodafiú-szarvas

...

ahol keletkezik egy ékes nagy út

amellett keletkezik egy halastó-állás

hej regülejtem, regülejtem!

Azt is felfogá az apró sásocska,

Arra is rászokik csodafiúszarvas,

Hej regülejtem, hej regülejtem!

...

homlokomon vagyon fölkelő fényes Nap

oldalamon vagyon árdeli fényes Hold

jobb vesémen vannak az égi csillagok,

hej regülejtem, regülejtem!

Szarvam vagyon, ezer vagyon,

Szarvam hegyin vannak százezer szövétnek,

Gyújtatlan gyulladnak, oltatlan alusznak

hej regülejtem, regülejtem!

Az ember és a Természet belső egységét igyekeznek a szertartásokkal erősíteni. Szer-tartás, amikor tudják, mi a módja, szerét ejtik a lényegi élet-feladatnak, szert tartanak. Grandpierre K. Endre: „Szoros kölcsönhatásban álltak a régi magyarok az éggel, a kozmikus dimenziókkal.

Kölesönhatásban? Több volt ez annál: egység, egység a földdel, az éggel, a természettel, a kozmikus világgal, együttható eleven egység. Hadak útja mondánk is ezt az egységet tükrözi.

Mindez fokozott óvatosságra kell intsen, s a régi magyarság és a kozmikus világerők közötti mágikus kapcsolatokra. Sajátos kozmikus tükörmonda ez, kozmikus szellem-palota a feledés birodalmában, amely a másvilág- és túlvilágmondák keretein is túllépve, magának az ősidők óta folyó történelmi drámának, a magyar őshaza körüli elképesztő viaskodások sorozatának évezredes léptékű tükörképe. (...) Még Grimm, a nagy német etnográfus is odáig ment, hogy felvetette annak eshetőségét, miszerint a magyarok a Tejútról vándoroltak be a Kárpát-medencébe. (...) Ha elfogadnánk, hogy a szkítamagyarság vagy legalábbis valamelyik ága Galaxisunk egyik központi tartományából érkezett, sok mindenre magyarázatot találnánk...” Vajon azonban kik voltak az ősi hitágazatok szerint arra jogosultak - veti fel a kérdést Kandra Kabos - hogy ezen fényes járó utat használják, és különösen, a „kerek udvar” (a Galaxis ág jellegzetes szigete) birtokán, a kerek égen kik osztoznak?” Bhagavad Gítá: „A nemzetségek romlásában elvész az ősi hagyomány...Áldozat híján (a hagyományok elvesztésével) őseik a mennyekből lezuhannak.”

Mindezek alapján érdemes fontolóra venni, hogy saját életünk értelmének megtalálásához és érvényre juttatásához mennyire fontos a magyar nemzeti kultúra ismerete, ápolása és újjáélesztése. Azok az ősi hagyományok, amelyek még őrizték a manipulálatlan, természeti szellemiséget, olyan magas kultúrát alkottak, amely a mai kultúrából fájóan hiányzik. Létre kell hívnunk olyan közösségi ünnepeket, amelyek az eredeti hagyományokat minél hívebben megőrizve, annak eredeti lényegét minél élettelibben és teremtőbben megelevenítik. A Titokfejtő-VHK Körök tevékenységének egyik fő iránya a nemzeti ünnepek feltárása és felevenítése lehet.

Irodalom:

Ákos Károly: Az ördög. Istenek nyomában, Móra, Budapest, 1964

Burke, Peter: Népi kultúra a kora újkori Európában, Századvég Kiadó- Hajnal István Kör, 1991

Dömötör Tekla: Naptári ünnepek - népi színjátszás, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1979

Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hulltak a Hargitára. Budapest, 1990.

Sebestyén Gyula: Regös-énekek, első rész. A regös-énekek gyűjteménye, Budapest, Athenaum, 1902

Titokfejtő Grandpierre K. Endre: Rögberejtett Isten Kardja, Budapest, 1998

Zolnay László: Kincses Magyarország, középkori művelődésünk történetéből, Budapest, 1977

Zolnay László: A magyar muzsika régi századaiból, Magvető, 1977

Zolnay László: Ünnepek és hétköznapiak a középkori Budán, Gondolat, Budapest, 1975